

Prawa dziecka w Szwecji

*Broszura informacyjna
o specyfice szwedzkiego podejścia
do ochrony praw dziecka*

- Czym charakteryzuje się prawo szwedzkie w zakresie ochrony praw dziecka
- Jak przygotować się do przyjazdu i pobytu w Szwecji z dzieckiem
- Specjalne przepisy opieki nad nieletnimi
- Konflikty rodzinne a sytuacja dziecka
- Kto może pomóc w kryzysowej sytuacji?
- Materiały źródłowe

Prawo szwedzkie w zakresie ochrony praw dziecka

Ze względów kulturowych i historycznych przepisy prawne dotyczące ochrony dzieci mają w Szwecji inną rangę niż w Polsce. Dobrze mieć tego świadomość decydując się na choćby krótki pobyt w tym kraju. Nieznajomość czy świadome niestosowanie się do tych praw może mieć bardzo poważne konsekwencje dla Ciebie i całej Twojej rodziny.

Przebywając na terenie Szwecji pamiętaj, że jest to obszar innego państwa z odrębnym systemem prawnym, który musimy respektować.

Bezwzględny zakaz stosowania kar cielesnych

W Szwecji obowiązuje (i to już od 1979 r.) zakaz stosowania kar cielesnych (**agaförbudet**) wobec dzieci. Według szwedzkiego prawa, nie można narażać dziecka na kary cielesne ani inne poniżające traktowanie. Kodeks rodzicielski podkreśla, że rodzice **nigdy** nie mają prawa do używania przemocy w procesie wychowania. Rodzice mogą powstrzymać dziecko z użyciem siły jedynie wtedy, gdy może ono wyrządzić krzywdę sobie lub innym – typowym przykładem jest przytrzymanie dziecka, aby nie wybiegło na ulicę.

Zakaz ten jest w Szwecji traktowany jako oczywistość, a stopień akceptacji dla niego jest bardzo wysoki. Nie można oczekiwać, że wymierzony dziecku klaps, szarpanie go lub „tylko” krzyczenie na dziecko potraktowane zostanie w Szwecji jako uprawniona reakcja rodzica na stresującą sytuację.

W Szwecji działa urząd Rzecznika Praw Dziecka – Barnombudsmannen

(<http://www.barnombudsmannen.se/>)

Kodeks karny: przepisy w wypadku pobicia lub znęcania się

- ⇒ Stosowanie przemocy (fizycznej lub psychicznej) wobec dziecka jest przestępstwem zdefiniowanym w kodeksie karnym.
- ⇒ Przemoc wobec dziecka (np. pobicie) jest traktowana tak samo, jak gdyby ofiarą była osoba dorosła.
- ⇒ W myśl szwedzkiego Kodeksu karnego „ten, kto wyrządzi innej osobie szkodę cielesną, doprowadzi do jej choroby, zada jej ból lub cierpienie, bądź doprowadzi ją do stanu bezsilności czy też innego podobnego stanu” zostanie skazany na karę pozbawienia wolności do dwóch lat. Jeśli wykroczenie było mniej poważne, karą może być grzywna lub więzienie do sześciu miesięcy. W cięższych przypadkach osoba dorosła może zostać skazana za pobicie na karę więzienia od roku do dziesięciu lat.
- ⇒ Użycie przemocy wobec dziecka przez osobę dorosłą jest zazwyczaj karane jako ciężkie wykroczenie.
- ⇒ **Przemoc to nie tylko bicie!** Szarpanie dziecka, krzyczenie na nie, groźby czy obrażanie, poniżanie go lub zadawanie innego psychicznego cierpienia również traktowane jest jako poważne wykroczenie.

Prawo socjalne – socialtjänstlagen (SoL)

Komisja urzędu socjalnego – socialnämnden - ma obowiązek dbać, aby dzieci i młodzież wzrastały w bezpiecznych i sprzyjających warunkach, ze szczególnym zwróceniem uwagi na dzieci i młodzież, które wykazują oznaki niepomysłnego rozwoju.

Urząd socjalny ponosi odpowiedzialność za dzieci i młodzież, które zostały narażone na zachowania z naruszeniem prawa.

Komisja urzędu socjalnego ma obowiązek szczególnie uwzględnić fakt, iż **dzieci będące świadkiem przemocy** bądź innego nadużycia popełnionego przez - lub przeciwko - najbliższemu dorosłemu **mogą potrzebować specjalnego wsparcia**.

Dzieci, które widziały rodzica (najczęściej mamę) bitego/bitą, bądź same były bite, są traktowane przez prawo jako ofiary przestępstwa.

Przyjazd i pobyt z dzieckiem w Szwecji

Decydując się na – choćby krótki – pobyt w Szwecji wraz z małoletnimi dziećmi należy wziąć pod uwagę, że Szwedzi są przyzwyczajeni i akceptują w o wiele większym stopniu niż to ma miejsce w Polsce ingerencję władzy publicznej w życie obywatela. Dotyczy to m.in. zakresu praw rodzicielskich. Z perspektywy polskiego rodzica może się wydawać, że pewne postawy i zachowania dotyczą sfery prywatnej, natomiast Szwedzi patrzą na to inaczej.

W Szwecji bardzo duży jest poziom świadomości dzieci na temat przysługujących im praw. To samo dotyczy polskich dzieci, które uczęszczają do szwedzkich szkół. Dzieci co roku w dniu 24 października obchodzą w szkole *FN dagen*, świętując uchwalenie Karty Narodów Zjednoczonych. Mają przy tej okazji lekcje i pogadanki oraz otrzymują ulotki na temat praw dziecka, są więc często prawdziwymi ekspertami w tym obszarze.

Specjalne przepisy opieki nad nieletnimi (LVU lagen)

Komisja urzędu socjalnego ma prawo do zadecydowania o natychmiastowym (**bez wyroku sądu**) „przejęciu” dziecka lub nastolatka jeżeli:

1. Istnieje prawdopodobieństwo, że nieletni potrzebuje opieki na mocy przepisów LVU;
2. Nie można oczekiwać na wyrok sądu ze względu na zagrożenie zdrowia i rozwoju nieletniego lub jeżeli dalsze dochodzenie może zostać utrudnione.

Komisja jest odpowiedzialna za zaspakajanie potrzeb dziecka do spędzania czasu z rodzicami czy opiekunami prawnymi. Jednakże jeśli uzna to za niezbędne, to **może również zadecydować o formie spędzania czasu czy o nieudostępnieniu rodzicom lub opiekunom informacji o miejscu przebywania dziecka.**

Pracownicy urzędu socjalnego wykonują swoją pracę wolni od odpowiedzialności prawnej za błędnie podjęte decyzje. Jeżeli urzędnik nieprawidłowo zastosuje przepisy prawa, to możliwe jest jedynie uzyskanie odszkodowania od gminy, lecz nie od konkretnego urzędnika.

Obowiązek zgłoszenia aktów przemocy stosowanej wobec dziecka

Osoba podejrzewająca, że dziecko jest bite lub narażone na przemoc fizyczną lub psychiczną ma obowiązek zgłoszenia tego władzom, **nawet jeśli obowiązuje ją tajemnica zawodowa.**

Wszystkie osoby pracujące z dziećmi i młodzieżą (**min. nauczyciele, lekarze, pielęgniarki, psycholodzy, pedagodzy**) są prawnie zobowiązane do zgłoszenia władzom socjalnym swoich podejrzeń w tej kwestii.

Konflikty rodzinne a sytuacja dziecka

Jeżeli w domu zdarzają się sytuacje, że dziecko jest bite lub doznaje przemocy psychicznej ze strony jednego rodzica i zainteresuje się tym urząd socjalny, to drugi rodzic, jeśli nie bronił dziecka, **może być uznany za współodpowiedzialnego.**

Obrona dziecka jest w Szwecji rozumiana również jako zgłoszenie nadużyć na policję i do urzędu socjalnego. Jest to w interesie dziecka/dzieci oraz drugiego rodzica (najczęściej matki), gdyż chroni przed sytuacją, w której dziecko/dzieci mogą zostać odebrane i przekazane rodzinie zastępczej.

To samo dotyczy sytuacji, w której **dziecko jest świadkiem przemocy** wobec rodzica. Ofiara ma obowiązek zgłoszenia zajścia na policję i poinformowania, że było przy tym dziecko, gdyż w świetle prawa **ono również jest ofiarą.**

Sprawca musi liczyć się z tym, że może zostać zmuszony do wyprowadzenia się z domu, może być pozbawiony wolności lub/i obciążony wysoką grzywną.

Dzieci zostają w takim wypadku przy rodzicu, który był dla nich wsparciem.

Jeśli dzieci zostały – w oczach prawa – pozbawione pomocy w traumatycznej sytuacji, zostają odebrane oboju rodzicom. Jeśli dzieje się to na mocy prawa LVU, wtedy dzieci są zabierane bezpośrednio ze szkoły czy przedszkola, a rodzice dowiadują się o tym już po fakcie. Najczęściej w tym samym czasie sprawca przemocy zostaje aresztowany.

Pamiętając o prawie LVU należy unikać straszenia dziecka, czy mówienia, choćby w żartach zdań typu: „Ja Cię zabiję!”, czy „Poczekaj, jak wrócimy do domu to ci pokażę!”. Tego typu groźby, w świetle prawa, są niedopuszczalne i mogą mieć ogromne konsekwencje dla całej rodziny.

W Szwecji poczucie społecznego obowiązku dotyczącego ochrony praw dziecka jest inne niż w Polsce. Tu nie traktuje się zawiadomienia urzędu socjalnego czy policji, że dziecku dzieje się krzywda, jak donosu. Nikt nie ma z tego powodu poczucia winy, wręcz przeciwnie – poczucie winy może wiązać się z faktem, że nie dokonano zgłoszenia.

W związku z tym na porządku dziennym zdarzają się sytuacje, że takie sprawy zgłaszane są przez nauczycieli, sąsiadów, współpasażerów w metrze, czy przechodniów na ulicy. W 2011 r. głośna była sprawa obywatela Włoch, który publicznie uderzył syna podczas pobytu

turystycznego w Sztokholmie. Natychmiast został aresztowany i musiał wypłacić dziecku w ramach odszkodowania wysoką grzywnę.

Kto może pomóc w kryzysowej sytuacji?

Jeżeli Twoje dziecko lub Ty sama/sam jesteś ofiarą przemocy domowej, powinnaś/powinieneś zgłosić ten fakt na **policję** lub do **urzędu socjalnego**, gdzie zostanie Ci udzielona pomoc. **Pamiętaj, że brak działań w tym zakresie może spowodować pozbawienie również Ciebie praw opiekuńczych do dziecka z powodu braku zapewnienia dziecku skutecznej ochrony przed przemocą!**

Kobiety, które stykają się z agresją partnera mogą szukać wsparcia w różnego typu organizacjach (np. **kvinnjouren**). Mogą też ubiegać się o terapię dla osób współzależnionych. Jeśli któryś z rodziców ma problem z agresją, powinien sam zgłosić się po pomoc i pójść na specjalną terapię, zanim sprawy nie przybiorą gorszego obrotu.

Jeżeli doszło już do sytuacji zatrzymania Twojego dziecka przez szwedzką służbę socjalną, niezbędna może okazać się **pomoc prawnika** specjalizującego się w sprawach rodzinnych i opiekuńczych. Stanie się tak z pewnością, jeżeli doszło do aresztowania jednego bądź obojga rodziców lub opiekunów małoletniego. Pomoc prawna nie musi być kosztowna – zawsze zapytaj prawnika o możliwość sfinansowania pomocy prawnej przez państwo szwedzkie.

Jeżeli przynajmniej jedno z rodziców lub opiekunów dziecka lub choćby tylko dziecko jest obywatelem polskim, pomocy udzielić może również **polska placówka dyplomatyczna lub konsularna**. Pomoc polegać może przykładowo na:

- udzieleniu wszechstronnej informacji na temat obowiązujących przepisów prawnych;
- pomocy w uzyskaniu profesjonalnej pomocy prawnej;
- skontaktowaniu na życzenie z psychologiem, terapeutą itp.
- w szczególnie uzasadnionych przypadkach również na pośredniczeniu w kontaktach z instytucjami szwedzkimi.

Przykładowe materiały źródłowe:

Internet:

<http://www.dziecinstwobezprzemocy.pl>

http://dziecko.onet.pl/568.0.41.nie_bic_a_wiec_jak_karac.artykul.html<http://fdn.pl/apel-twojego-dziecka>

<http://fdn.pl/skutki-stosowania-kar-fizycznych-0?cat1=557&cat2=663&cat3=1719>

<http://fdn.pl/materialy-do-pobrania?cat1=557&cat2=663&cat3=1235>

<http://facet.interia.pl/ojcostwo/instrukcja-obslugi/news/bicie-dzieci-obniza-iloraz-inteligencji.1374379.3929>

<http://www.biciejestglupie.pl>

Publikacje książkowe:

1. „Jak mówić, żeby dzieci nas słuchały, Jak słuchać, żeby dzieci do nas mówiły”, Adele Faber & Elaine Mazlish
2. „Rodzeństwo bez rywalizacji”, Adele Faber & Elaine Mazlish
3. „Wyzwoleni rodzice, wyzwolone dzieci”, Adele Faber & Elaine Mazlish
4. „Dzieci, rodzice i szczęście”, Richard Carlson
5. „ Jak rozmawiać z dziećmi o bardzo ważnych sprawach”, Charles E.Schaeffer, Teresa Foy DiGeronimo
6. „Wychowanie bez porażek”, Thomas Gordon
7. „Wychowanie bez porażek w praktyce”, Thomas Gordon
8. „Dzieci są z nieba”, John Gray
9. „Szczęśliwi rodzice – szczęśliwe dzieci”, Krystyna Łukowska
10. „Toksyczni rodzice”, Susan Forward
11. „Toksyczne słowa”, Patricia Evans
12. „Wychowujemy nastolatka czyli jak być mądrym i kochającym rodzicem”, Suzie Hayman
13. „Szkola dla rodziców i wychowawców”, Joanna Sakowska